

Pri materi.

Silhueta. — Spisala: *Bogomila.*

Popoldanska služba božja je minula. Zadnje zvoke, ki so prihajali iz lin zvonika, je vsrkal vzduh — ljudje pa so se usuli iz cerkve in hiteli vsak na svoj dom. Le gruča mladeničev je še postajala pred cerkvijo in se živahno razgovarjala. Pa pride med nje visok mladenič z vojaško čepico na glavi. Za hip vse utihne. Tu povzame besedo prišlec Lovro in pripoveduje tovarišem o svoji vojaščini in o nje žalostnih in veselih dneh.

„Ne bodite otroci! Kdo bi se držal vedno materinega krila in se trudil na rodni grudi, ki ne more preživiti ljudi? Ej! Koliko pa pridelate na teh kamenitih njivah? Ali vam zadostuje za davke? Kdo si prihrani kaj? In ako ti potrka bolezen na vrata! Ako se naberejo dolgovi! Kaj potem? Ha! Pa ti zapoje boben pred hišo, zapustiti moraš svoj dom — berač in izgnanec. V bližnjem grmu si vreži palico in hajdi po svetu od hiše do hiše. — — — Da, da, sreča nam ni mila. Pust je naš svet, pust: revščina, siromaštvo in nesreča imajo tu svoje domove. Zato pa! Oj, z Bogom fantje! Jaz grem rajši v svet, v velika bogata mesta čez širno morje. Minula bodo leta, preden se vrnem, in bogat bodem tedaj — če Bog da — bogat. — Z Bogom, z Bogom, pusti Kras!“

Zamahnil je s čepico in se ozrl zmagovito po tovariših. Zaukal je glasno in odšel po bližnji domov.

Fantje so še posloneli ob razrušenem zidovju pri cerkvi, potem pa se razšli tihi in zamišljeni proti domu.

Po razgretem zidovju so spet plezali martinčkl, solnce se je jelo pa počasi pomikati k zatonu.

* * *

Svetla večerna zarja je rdečila nebo na vzhodu. Solnce se je potopilo v zaton, daleč za gore; njegovi žarki pa so še vedno pošiljali zadnje pozdrave mirni, sanjavi vasi na Krasu. Čudno, bajno se je svetil gozd, borno drevje in grmičevje je šustelo tajnostno med seboj.

Skozi gozd je korakal mlad mož; postal včasih in se ozrl nizdol v tiho zakotje, kjer je ležala vasica v objemu večernega miru.

Solza mu je lesketala v očesu, ko je zagledal ne daleč pred seboj cerkvico na gričku. Obstal je, naslonil se ob smreko in se zamislil.

Rodna vas! Torej te vendar še enkrat vidim! Pozabljeno bodi vse — vse, da sem le zopet doma — doma pri dobri mami. Pozabljena radost in sreča, ki mi jo je nudila tujina; pozabljena pa tudi vsa bol in vse trpljenje, ki sem ga užil v mrzli daljavi. — Svet! — Kaj je bila radost, kaj sreča, ki si mi jo delil? — Bila je roža — a strupena roža, bila je lep sad — s črvom v osrčju!

Otrl si je solzo in hoče nadaljevati pot, kar mu priuka nasproti Lovro, ki pazno motri tujca.

„Ivan! Ali si, ali nisi?“

Tudi Ivan je spoznal svojega prijatelja izza mladih let. Krepko sta si podala desnici in pripovedovanju ni bilo ni konca ni kraja.

„Pač mnogo let je preteklo“, povzame Ivan besedo, „odkar sva se ločila in sem odšel jaz v mestne šole. Postal sem slikar in prehodil mnogo tujih dežel. Bil sem v Londonu, Parizu, Berlinu, Monakovem, Rimu, Peterburgu, Moskvi itd. Jasno italijansko nebo se je raztezalo nad menoj; počival sem na slavni atenskih razvalinah; po ruskih stepah me je nosil urni konj, in v ponosni Španiji sem nabiral utisov, ki naj bi služili pri moji umetnosti. Sreča mi je bila mila. Vladarji, knezi in drugi dostojanstveniki so mi bili naklonjeni; moj čopič je ustvarjal umotvore in vse me je obsipalo s častjo in blagostanjem, a srce. srce pa mi je bilo le prazno — strašno prazno.

Le ena slika je živela v njem jasno, podoba moje domovine. Ljubili so me ljudje, a jaz sem mislil le na dom in na svojo mamico. K njej mi je koprnelo srce. — Oh, naj hitim, da jo objamem in se odpočijem pri njej.“ —

Strmeč je poslušal Lovro Ivana, končno pa zmajal neverjetno z glavo in dejal:

„Ko si odšel v mesto in pohajal v šolo, pasel sem jaz ovce po hribih, a čutil sem se nesrečnega na našem bornem Krasu. Srce mi je želelo proč — v svet, o katerem sem slišal veliko lepega. Dostal sem vojake, sedaj sem prost. Jutri pa vzamem popotno palico v roke in grem križem sveta, iskat sreče in zaslužka. Kaj hočem doma? Mar li naj vedno uživam ovsenjak in se potim po kamenitih njivah — za nič in zopet nič? Domovina nima kaj prida za svoje sinove. — Koliko jih je že šlo iz nje in našlo srečo v tujini! Nič me ne pridrži več v domovini. Mar naj se vedno borim z revščino? — Z Bogom, Ivan! Z Bogom! Ti domov — jaz od doma!“

Zaukal je glasno, stisnil Ivanu krepko roko in nadaljeval svoj pot. Ivan je pa zrl za njim — stresel glavo in njegovo sanjavo oko je orosila solza:

„Le pojdi za svojimi upi in gradovi, a izkušal bodeš tudi ti varljivost tujine in zaželel si bodeš nazaj — na one puste hribe, kjer si pasel ovce, kjer si jedel ovsenjak, pa si bil vendar doma.“ — — —

* * *

Svetla luna je med tem priplula na nebo in zrla nizdol na vasico, kjer je postajala že tema po kočicah. Skozi vsako okno je prožila svoje žarke. Povsod svečan mir. Le koncem vasice v mali koči še kleči postarna ženica pred zaprašenim oltarčkom. Jagoda za jagodo se usipa na molku,

a tudi svetle solze zdrkavajo po velem nagubanem licu. Odsevi lune trepečejo po sobi in obstanejo končno pri vratih. Nakrat se odpró in čedno opravljen gospod prestopi trhli prag.

„Mati, mati,“ zakliče, „oh moja ljuba mati!“

Na nebo pa je pohitel žarek k luni in povedal, kaj je videl, in luna je pripovedovala zvezdicam; te so pa zažarele in zrle radovedno skozi malo okence srečno mater s sinom.

Log pa je šumel in šustel tajno, vrh se je pripogibal k vrhu in pripovedoval vsak svoje skrivnosti.

Vir se je lesketal, obsijan od lune, in pripovedoval cvetkam in vrbam, ki so se mu priklanjale, o časih, ko so bili vsi ljudje dobri in so bivale vile med njimi in jih osrečevale.

Cvetke pa so pozaspale in zasanjale. Vir pa je hitel nizdol, naprej in naprej; le tam pod kočo je obstal in malce poslušal, ko sta govorila mati in sin, in ko je pripovedoval sin, da je našel srečo le pri materi.



Sovražnik in prijatelj.



Jétnik, obsojen v večno ječo, se izmuzne nekoč iz temnice in beži, kar ga nesó noge. Za njim se spusti četa zasledovalcev.

On napne vse svoje sile . . . Pregarjanci jamejo zaostajati.

Ali glej, pred seboj zagleda reko z visokimi bregovi; ozko — ali globoko reko . . . In on ne zna plavati!

Čez reko je položena tenka, gnila deska. Begun stopi z nogo nanjo . . . Pa glej: prav tam ob reki stojita njegov najboljši prijatelj in njegov najhujši sovražnik.

Sovražnik ne zine besedice, ampak le prekriža roke; a njegov prijatelj vikne na vse grlo: „Za Boga! Kaj delaš? Spametuj se, neumnež! Ne vidiš, da je deska vsa gnila? — Zlomi se ti pod nogo — in izgubljen si!“

„Toda druge poti ni . . . ali ne vidiš pregarjalcev?“ zastoka nesrečnež obupno in stopi na desko.

„Ne dopustim! . . . Ne, ne dopustim, da se pogubiš!“ zavpije vneti prijatelj in izmakne begunu desko izpod nog. Ta se pa vrže hipoma v deroče valove in utone. — —

Sovražnik se zadovoljno zasmee in odide. Prijatelj pa sede na breg in začne bridko plakati za svojim prenesrečnim prijateljem.

Dolžiti samegasebe njegove smrti, pa mu ne pride na misel — ni za hip.

„Ni hotel poslušati! Ni hotel poslušati!“ tarna neutolažljivo.

„Sicer pa“, izpregovori naposled, „moral bi ostati celo svoje življenje v grozopolni temnici! Sedaj vsaj ne trpi več! Sedaj mu je bolje! Taka je bila pač njegova usoda! A vseeno mi je žal po njem — iz sočutja.“

In dobra duša tarna in zdihuje neutešeno dalje po svojem nesrečnem prijatelju.

Turgenjev. — Iz ruščine prevel Jelin.

